

קידוש במקום סעודה - ב

מה צריך לאכול או לשתות כדי שיהיה קידוש במקום סעודה

כתב המחבר באורח חיים רעג, ה' "כתבו הגאונים הא דאין קידוש אלא במקום סעודה, אפי' אכל דבר מועט, או שתה כוס יין שחייב עליו ברכה, יצא ידי קידוש במקום סעודה וגומר סעודתו במקום אחר. ודוקא אכל לחם או שתה יין, אבל אכל פירות, לא". ע"כ.

אכילת פירות

וכתב המשנה ברורה "כזו) פירות לא - דה' מינים נקרא מזון ויין סועד הלב, אבל שאר דברים אפילו אכל מהם הרבה אינו חשוב סעודה כלל. וע"כ מה שנוהגים לילך לבית חתן או מילה ואין שם כיסנין אחר קידוש רק מיני מגדים אין לו לטעום שם כלל, ולא סגי במה שהמקדש שותה כל הכוס אף שהוא מחזיק רביעית, דזה מהני רק לשתיה עצמו אבל לא לאחרים [אחרונים]. והנה בשלטי גבורים כתב דאף בפירות די, דכל סעודת שבת נחשבת קבע, אך דעת הטור ושו"ע עיקר [מ"א]. אך אם חלש לבו קצת ואין לו עתה מחמשת המינים לסעוד אחר הכוס, דעת איזה אחרונים דיש לסמוך על הש"ג בשחרית, אבל בלילה בודאי אין לסמוך עליו דשאר פוסקים לא ס"ל כוותיה" עכ"ל.

סיכום: להלכה, אכילת פירות אינה קידוש במקום סעודה, אפילו אוכל הרבה פירות, דאין סועד הלב. אבל אם לבו חלש, ואין לו עתה מחמשת המינים, יכול לסמוך על השלטי גבורים שסובר שפירות גם הוי אכילת קבע בשבת.

שתיית יין

עוד כתב המשנה ברורה סימן "כזו) כשיעור - דהיינו שישתה שיעור רביעית. וי"א שאינו יוצא ידי קידוש במקום סעודה אפילו ישתה שיעור רביעית, רק צריך לשתות רביעית יין מלבד הכוס של הקידוש". ובשער הציון "כט) הוא דעת הלבוש, ורבו אחרונים העומדים בשיטתו, ומכל מקום בקידוש של שחרית יש לסמוך על המקילין אם אין לו יין כל כך, אבל בקידוש של לילה אין להקל בזה, ואפילו אם ישתה עוד כוס אחד בלילה מלבד זה, גם כן יש לעיין אם נסמוך על זה, דכמה ראשונים חולקים על זה, כמו שכתב בחידושי ר' עקיבא איגר" עכ"ל. וכתב עוד המשנה ברורה "והפמ"ג מצדד דאפילו אם נאמר בעלמא דלברכה אחרונה אין צריך רביעית, לענין שיהיה נקרא במקום סעודה לא חשיב בפחות מרביעית יין". עכ"ל

סיכום: לפי הגאונים, וכן פוסק המחבר, שתיית רביעית יין הוי קידוש במקום סעודה, ויש מחמירים שצריך לשתות רביעית יין נוספת. לכן, בלילה חייב לשתות עוד כוס יין, כי בלאו הכי יש חולקים שיין לא מספיק. אבל ביום, אם אין לו מספיק יין ישתה רק רביעית.

חמר מדינה ומזונות

כתב המשנה ברורה (כה) או שתה יין - וכ"ש אם אכל מיני תרגימא מה' מינים דיצא, דהם חשיבי טפי לסעודת שבת מיין, אבל שכר ושאר משקין אפילו אם היו חמר מדינה אין יוצא בס' במקום סעודה, דלא סעיד הלב כמו יין. ועיין בחדושי הגרע"א ובתו"ש שהוכיחו דלכמה ראשונים אינו יוצא ידי קידוש במקום סעודה ע"י כוס יין, וע"כ נראה שאין להקל בזה אלא במקום הדחק עכ"ל.

סיכום: אין יוצאים ידי קידוש במקום סעודה על שתיית שכר ושאר משקין או חמר מדינה, ורבי עקיבא אייגר מוכיח מכמה ראשונים, שאפילו בין אין יוצאין, אבל יוצאים ידי קידוש במקום סעודה על ידי מיני מזונות מה' מיני דגן לכל הדעות.

שיטת הגר"א

כתב בבאור הלכה (סימן רעג סעיף ה' ד"ה כתבו הגאונים) "כתבו הגאונים וכו' - ובספר מעשה רב כתב שהגר"א אף בקידוש היום, לא היה מקדש אלא במקום סעודה גמורה ולא מיני תרגימא או יין עכ"ל.

סיכום: שיטת הגר"א, שקידוש במקום סעודה, הוא סעודה ממש, ואפילו בקידוש היום לא היה מקדש אלא במקום סעודה גמורה.

חולה ואנוס

כתב בפסקי תשובות (אורח חיים סימן רעג אות א) "ובמקום אנוס, וכן חולה שאין בידו לאכול פת ומזונות או תבשיל מחמשת מיני דגן, ואף אינו יכול לשתות רביעית יין (או מיץ ענבים), רשאי לאכול ולשתות מאכליו בלא קידוש, אך אם באפשרותו לכל הפחות ישמע קידוש מאחר, ואח"כ יאכל מאכליו המותרים לו, וכשאין לו ממי לשמוע קידוש, יאמר עכ"פ ברכת הקידוש בלא הזכרת 'ה' אלוקינו' (אלא יהרהר בלבו), ויש המביאים בשם החזון איש שהקיל באדם כזה ששאר המאכלים הם מזונו, להתיר לו לקדש על סמך אכילת מאכלים אלו. ובשבת ביום גם במשנ"ב (סקכ"ו) מצדד להקל בזה עכ"ל.

סיכום: חולה רשאי לאכול ולשתות מאכליו בלא קידוש. ויש המביאים בשם החזון איש, שהקיל באדם כזה, ששאר המאכלים הם מזונו, להתיר לו לקדש על סמך אכילת מאכלים אלו.